

»Kje je Ajko?« To je bilo prvo, kar je izpregovoril oče. Ko je videl hčer na odru, mu je bilo hipoma vse jasno. Vsa pijanost ga je minila, in drgetal je same nestrpnosti. Ajka so slednjič našli skritega v slami nad hlevom.

»Kaj si storil?«

Nič!«

»Kje sta bila?«

»V leščevju. Ona je jedla jagode.« Gledal je v tla in umikal pogled.

»Poglej — Umolknil je, ko da mu je odpovedal jezik. Pri pogledu na mrtvo hčer, na njen grozno izpremenjeni obraz ga je nekaj speklo v duši.

»Ti si tega kriv!« — Ta misel se mu je porodila, in on, ki je bil ravnokar še sodnik svojega otroka, je povetil oči in sebi samemu se je zadel kot hudodelnik, ki ga toži mrtvo dete.

»Ti si tega kriv, ne Ajko, ti si ga napeljal, da je to storil! Kdo ga je vodil v krčmo, ga omamljal z žganjem in mu vzbujal strasti?«

Ves zmeden je stal poleg Ajka in glas se mu je stresel, ko je izpregovoril:

»Ali vidiš svojo sestro?«

Skoro nehote se je ta ozrl na oder. Oči so se mu svetile v blaznem ognju, odprl je široko usta in nekaj časa nepremično strmel na Marico. Stiskal je pesti in ječal poln neznane groze.

MATERI. ZORANA.

Miul ti svetnih borb je trpki dan,
sprejel k počitku te je grob teman,
in duh je tvoj odplaval vrh zvezd
tja, kjer zemljanov sreča je doma....

A jaz sem sama! Ah, ta mrzli svet,
kot s hladnim ledom vir srca odet....
Ljubezni sreča, tujka si mi ti,
kar matere srce mi v grobu spi....

* * *

Usoda! Ah, kako si jezna, kruta,
v pesti se krčijo roke same....

Zakaj, zakaj, zaman se povprašujem,
razločiš bitji ti ljubeči dve?

Zakaj, zakaj?... Obup se vjeda v dušo....
O Bog odpusti! Glej siroto ti,
in v to srce nesrečno, razdvojeno
tolažbe jedno kapljico mi vlij....

Ah, glej, kako se morje vpira v vesla,
ko jih zapustil kreпки je krmar,
a zdaj drvi brez cilja šibki čolnič....
Kaut pač zanese divji ga vihar....

* * *

Spominčice, spominčice,
na grobu ji zveveteite
in rosni biseri v očeh
jim modrih se iskrite....

Oh, koliko spominčic mi
sice hvaležno polni,
bolesti solza pa rosi
te cvetke v duši bolni....

ŽENE IZOBRAŽENIH KROGOV NA DELU ZA PROSVETO. IVANKA.

Obstane celokupne človeške družbe
zavisi od dela. Ko bi vsi ljudje nehali
delati, bi skoro nehali tudi biti. Pomrli bi
ali lakote, ali mraza, ali vsled družih po-
sledic splošne brezdelnosti Tega pač ne
treba dokazovati.

No, gola eksistenca pa nikakor ni
končni in edini smoter človeške družbe.
Ljudje bi se potem prav nič ne razločevali
od živali. Eksistenca človeštva je marveč
le pogoj namenu: razvitku, napredovanju
— kulturi. Kakor pa že gola eksistenca
zavisi od dela, toliko bolj še zavisi od dela
napredek, kultura. Delati moramo, ako ho-
čemo živeti in toliko več delati, ako ho-
čemo doseči smoter človeštva.

Kar pa mora celokupno človeštvo, to
pa mora tudi posameznik, ali bolje: dolž-
nosti celokupnega človeštva so razdeljene
na njega posamezne ude, na vse, brez raz-
ločka. Niti en človek — seveda, ako ni
vsled bolezni nezmožen — ne more reči,
da je oproščen te dolžnosti t. j. dela.

Kljub temu pa, žal, le premnogi ljudje
ne vrše te dolžnosti, ki jo dolgujejo svo-
jemu in občemu obstanku, občji kulturi. Le

premnogo lenuhov in škodljivcev goji človeška družba v svoji sredi, le premnogo moči se gubi in gine, ne da bi občečloveški smoter dobil od njih svoj dolžni prispevek.

Največ greše povprečno v tem oziru pač žene imovitejših in boljih krogov; saj ženske proletarijata so vsaj k delu za obstanek neodoljivo prisiljene. Povdarjam besedo: greše, kajti vsako, tudi negativno oškodovanje občin koristi je greh, in zamenjarjanje dolžnosti, ki jih ima vsak človek napram družbi, vsikdar tvori tak greh.

No, dotičnih žen pa radi tega greha ne more zadeti prestroga sodba, saj jih k temu navajajo drugi, merodavni in uplivni činitelji.

Imovitejši ali takozvani boljši krogi navadno zelo mnogo trošijo za vzgojo in izobrazbo deklic. A že načrt, načelo te vgoje in izobrazbe je navadno tako, da v naprej izključuje naraven, pravilen razvitek duševnih in telesnih moči in njih vsestransko izkoriščanje. Vsa tradicionalna ženska vzgoja stremi le za tem, da se dekleta olika zunanje, da se seznanijo z običaji in zahtevami salonske družbe, da je zmožna tem običajem in zahtevam zadoščati, da igra n. pr. na klavir, da govori po več modernih jezikov, da zna spretno prikrivati svoje slabosti — bilo duševne, bilo telesne, da ume dovolj dostojno a intenzivno koketirati in, kar je še več takih bolj ali manj lepih razvad. Bog pa varuj, da bi se dekleta počela zanimati za kaj, kar leži izven interesnih mej »boljše« družbe. Bog varuj, da bi se počele misliti uhajati na samostojna, nova pota, katerih ni izhodilo sporočilo — tradicija. Vse bi se jej odpustilo lažje, le to ne, da je počela samostojno misliti o smotru lastnega in življenja sploh ter se po teh mislih ravnati. Jedno jedino se zahteva od nje: da si ve pridobiti moža, o katerem je možno z večjim ali manjšim opravičenjem reči, da je »dobra« ali celo »briljantna partija«.

K temu pa se gospici ubija v glavo načelo, da: žena mora biti možu v vsem pokorna, a v njegove službene ali druge javne zadeve se ne sme vtikati, da celo razumeti ne sme nič o njih, ali vsaj pokazati ne, da kaj razume. Dovolj je, da se zna možu, ko pride domov, lepo prilizniti. Žena je namreč ustvarjena za ognjišče in zabavo, vse drugo je stvar moških. Od vseh javnih stvari, ženske, roko proč! To je geslo onih ki se bajé »bojijo« za »ženstvo« žen. Seveda, tajno vplivati na svojega ali tudi na druge može, tako koketno, to se pravi: intrigirati — to, seveda, je dovoljeno. Le samostojno in neposredno nastopati v javnosti, le tega ne smejo ženske.

Ženske se zamerijo moškim celo tedaj, ako se hočejo česa temeljito naučiti, sosebno če dotični predmet spada k znanosti, ki je privilegij moških. Vsekako pa se ženskam veledušno dovoljuje sodelovanje na javnem dobrotvorstvu, nabiranje in delitev miloščine. — In oprostite — materinstvo jim je tudi prepuščeno. Vsako drugo delo v javnosti in doma pa je sramotno ali vsaj »nedostojno.«

To je torej — z maloštevilnimi izjemami — program ženskemu življenju in delovanju. Ali odgovarja ta program občečloveškemu namenu, ali zadošča občečloveškim dolžnostim in ali je vreden človeka s svobodnim duhom in svobodno voljo?

Nimalo. Ni možno misliti, da bi v kakem človeškem srcu mogla bivati prava, pristna in trajna sreča in zadovoljnost, ako je ni porodila zavest vsestranski izpolnjenih dolžnosti, ali z drugimi besedami: ni mogoče, da bi bil človek srečen ob samem uživanju in vršenju nekih ozko začrtanih, enostranskih in sebičnih dolžnosti. Ni možno misliti, da bi tiste žene, katerim je obstanek zagotovljen po premoženju ali družabnem stališču starišev ali moža ter so oproščene vsake krušne skrbi in dela, — da bi te žene ob takem načinu življenja, kakor jim ga predpisujeta tradicija in — moda, bile

zadovoljne s seboj in svetom. Tak način življenja nikakor ne more zadostiti tisti notranji sili, tistemu čutu, ki živi v vsakem človeku — in človek je vendar tudi ženska — in ki ga neizprosno tira k delu, k neprestanemu vdeleževanju na občem napredovanju. Vplivu te notranje sile se ni možno ogniti, tega čuta se ne moremo osloboditi.

V tej okolnosti moramo iskati vzroka različnim ekstremnostim in mnogim slabostim — da ne rabim krepkejšega izraza — ki jih opažamo v toliki meri pri ženstvu sploh, in pred vsem pri ženstvu takozvanih boljših krogov.

Nespremenljivo pravilo za človeštvo je: delo. Vsak posamezni človek je podvržen temu pravilu, in odnošaji, ki izključujejo ali oprasčajo kogar koli od dela — dela namreč, ki prinaša koristi ne le posamezniku, marveč tudi človeštvu v obče — so nepravilni in krivi. No, in v takih odnošajih živimo danes.

Sveta dolžnost vsacega zavednega človeka je, da se bori proti tem odnošajem, ali da se jim vsaj sam ne pokorava. V tem smislu se naj te vrstice blagohotno smatra kot poziv našemu ženstvu inteligentnih, oziroma posedujočih krogov, da svoje moči posveti občemu namenu človeštva v okviru naše narodnosti, v meri in na način, ki ga dovoljujejo sedanje razmere. —

V jedri l-nskih številčk »Slovenke« smo poročali, da so nekatere nemške žene oziroma moški sprožili misel, naj bi se tudi za ženske uvela enoletna služba, kateri naj bi bilo podvrženo vse mladoletno ženstvo. Vsako zdravo dekle naj bi v dobi od 18. do 22. leta žrtvovalo jedno leto službi človeštva. Enoletnice naj bi došlužile svoj čas po nagnjenju in zmožnostih kot postrežnice v bolnišnicah, hiralnicah, v zdraviliščih ali kot vzgojiteljice in učiteljice v sirotišnicah, otroških vrtcih itd. itd.

To je prekrasna misel; ako se uresniči bi človeštvu vzraslo iz nje nepreračunljivih dobrot in koristi. A žalibog, sedanje raz-

mere ne dopuščajo nade, da bi se ta ideja v polnem obsegu izvedla. A vsaj deloma je ta misel izvedljiva tudi dandanes.

Zakaj n. pr. bi ženske, katerim ni treba skrbeti za vsakdanji kruh in katerim celo v gospodinjstvu pomagajo služkinje, zakaj bi te ženske — omožene ali slobodne — ne zasnovale temeljem organizacije, ali tudi samostojno, novega kroga svojemu delovanju, zakaj bi prostovoljno ne pričele popravljati, kar so zagrešili odnošaji in tradicija, zakaj bi se samovoljno vsaj deloma ne postavile v službo človeštvu? Polje človeške prosvete je široko, in velikanske so še celine na njem. Koliko bi tu lahko storile ženske!

Nikakor pa ni dovolj, ako se za ta ali oni kulturni ali dobrodelni namen daruje kako svoto. S samimi darovi se človek ne odkupi dolžnostim, ki ga vežejo na družbo. Tu treba neposrednega, intenzivnega dela. Prilike ne manjka.

Poglejmo.

V vsakem mestu živi poleg izobraženih in posedujočih žensk mnogoštevilčen ženski proletarijat, sestavljen iz tovarniških in drugih delavk, iz služkinj, žen delavcev itd. Koliko bi žene boljših krogov lahko storile za te manj srečne svoje sestre! Organizirale bi jih v društvo, proučavale njih socijalni položaj ter na podlagi svojih raziskavanj potezale se za zboljšanje tega položaja. Koristile naj bi tem svojim sestram s plodovi svoje vzgoje in izobrazbe s tem, da bi z njimi prijateljski občevale, jih podučevale v duševnem in gospodarskem oziru, skupno z njimi prirejale in omogočale obiske v gledališčih, muzejih umetniških razstavah, delale izlete na kmete itd. Poskrbele bi dalje za poljudna predavanja, koncerte, predstave. Ustanovile bi zabavišča ali igrališča za otroke siromašnih delavk, obiskovale proletarske družine tudi v stanovanjih ter svetovale, tolažile in, kjer treba, dejanski pomagale. Revnim ženam materam bi priskrbele v najvažnejših trenut-

kih materinstva potrebno postrežbo in varstvo, ki naj bi trajalo, dokler bi se ne okrepcale. Tudi za novorojence bi ubogim materam pripomogle do najpotrebnejše bale ter tako preprečale, da bi nedolžni črviči že v zibeli prekruto ne občutili nemile osode, ki jih je bedne postavila v svet.

Ko bi imovite žene v svojem blagostanju, v svojih ugodnostih, ki jih obdajajo, vedno, in še seosobno za časa svoje največje sreče kot matere, mislile na žene iz proletarijata, katerih beda je zlasti tedaj, ko so v enakem položaju, taka, da mora pretresti najtrše srce, ko bi se imovite žene o pogledu na svoje, z vsemi mogočimi dobrotami preskrbljeno dete zmislele na male črviče v zaduhlih, mrzlih stanovanjih revnega proletarca, ki, dasi niso nikomur na svetu nič žalega storili, morajo takoj ob rojstvu trpeti toliko pomanjkanja — ko bi imovite žene pomislile in se prepričale o vsem tem, bi li samo trenutek mogle mirno uživati svojo in svojih otrok srečo, bi li mogle strpeti, da ne bi kaj storile za uboge proletarske matere in otroke? Ne, tako trdega srca bi pač ne mogla imeti nobena žena.

V Berolinu imajo Viktorijino društvo, ki na uzoren način vzgojuje in izobrazuje dekleta iz najboljših krogov inteligence v bolniške postrežnice; te gospice so potem pravi blagor za bolnišnice. Dotičnice — hčere višjih uradnikov, profesorjev itd. — se z vso vnemo, z globokim človekoljubjem in tankim sočutjem posvečajo in žrtvujejo svojemu poklicu. Zdravniku so desna roka, izvrstne pomočnice, ki njegovih odredb v postopanju z bolniki ne vrše brezčutno, suženjski liki stroj, marveč s popolnim razumevanjem namenov, s svetim zavzetjem za stvar. O tem pa je poskrbljeno za to, da morejo postrežnice poleg svojega poklica urejevati tudi svoje osebne stvari ter uživati vse, kar nudita človeku kultura in umetnost v olepšanje življenja: gledališče, koncerti, umetniške razstave itd.

Bili ne bilo lepo, če bi se tako društvo bolniških postrežnic, ki bi delovale potem lahko v privatnih družinah, zasnovalo tudi pri nas? Koliko ženskih življenj bi tako dobilo vsebino, pomen in neprecenljivo vrednost, koliko duševnih zmožnosti in moči bi bilo koristno naloženih v blagor človeštva!

Mnogo koristnega bi naše izobražene žene lahko storile tudi s tem, da bi revne, nadarjene učenke poučevale izven šole v predmetih, v katerih so same izurjene in za katere ima posamezna učenka ali dekle največ zmožnosti in veselja n. pr. v godbi, petju, risanju, ročnih delih itd.

Dalje naj bi imovite izobražene žene nadzorovale igranje svojih otrok v družbi z otroci revnih sosedov. To bi le dobro uplivalo na vzgojo njihovih in tujih otrok, a tudi na srea človekoljubnih žen samih. Ako bi o takih prilikah malim revežem postregle s kako malenkostjo, zadostile bi le nekoliko čutu pravičnosti. V otrocih boljših slojev bi na tak način ginili predsodki, a na mesto njih bi vzknila ljubezen do bližnjega.

Ako bi tako delovale naše gospe, pripomogle bi v to, da zginejo prepadi, ki sedaj zijajo med posameznimi deli človeške družbe, da padejo zidovi, ki ločijo sedaj proletarijat in posedujoče stanove v dva sovražna tabora. Tako bi nam prišla zlata doba, ko bi vse ljudi združevala velika, sveta ideja človečanstva. In to bi bil znak prave kulture.

Ogromno prosvetno delo še čaka človekoljubnih izvrševalcev. Silno mnogo bi lahko storilo ženstvo. Povdarjati pa treba, da bi delovanje žensk nikakor ne smelo nositi pečata miloščine ali zaščitniškega usmiljenja. To bi ne bilo v zmislu kulture. Prvič naj bi se delovanje zasnovalo tako, da bi proletarsko ženstvo ob enem tudi samo sodelovalo na zboljšanju družabnih razmer ter k vsem gori omenjenim priredbam tudi gmotno prispevalo, če še tako

malo, da le o tem ni tiste ponižujoče zavesti, da se daje in prejema miloščino. Drugič pa je dolžnost vsacega človeka, da dela in si svoj delež na eksistenci in kulturi zasluži, bodisi že prisiljen po razmerah, ali pa vsled same dolžnosti.

Ženam treba odpreti svoboden pogled v vse razmere človeške družbe, dati jim priliko, da se iz oči v oči seznanijo z vso resnobo človeškega življenja, z vso bedo in z vso težko odgovornostjo, ki jo nosi vsak posameznik za skupno družbo. Potem se bodo dvignili zakladi človekoljubja in delavnih moči, ki ginejo sedaj zakopani v ženskih dušah. Ti zakladi so neizmerni in prinesejo človeškemu napredku tisočer blagoslov. — Pa da končam.

Ženstvo vseh narodov se dviga iz tisočletne svoje letargije ter zahteva svoj delež na socialnem in prosvetnem delu, a tudi svoj delež pravic. Tudi v nas Slovencih se pripravlja organizacija celokupnega slovenskega ženstva.*) Lepa prilika se nudi tu našemu izobraženemu ženstvu, da pokaže svojo dobro voljo za človekoljubno delo. Že z mnogoštevilnim pristopom k nameranemu vseslovenskemu ženskemu društvu bi zelo pospešilo vso akcijo, a kasneje bi z neposrednim delom lahko silno mnogo storilo v moralni in gospodarski blagor in povzdigo našega proletarskega ženstva in s tem tudi naroda samega in vsega človeštva. Bogato plačilo bi ženstvo našlo v poglobljenju svojega čustvovanja in mišljenja ter v sladki zavesti, da je storilo svojo dolžnost.

Ker ni dvoma o blagi volji našega izobraženega ženstva, upamo, da se na bodočem ustanovnem shodu vseslovenskega ženskega društva snidemo v največjem številu ter si podamo roke v veselo in pogumno skupno delovanje.

Geslo našega pesnika:

Ne samo, kar veleva mu stan,

Kar more, to mož je storiti dolžan —

veljaj tudi za slovensko ženstvo.

*) O tem prihodnjič podrobneje

OČETU. KRISTINA.

Trepetalo v gozdu mlado je zelenje,
In med vejami pripenjale so gnezda ptice,
po livadah, travnikih v razkošju
so smehljale pestre se cvetice ...

Solnce plavalo je po nebeškem svodu,
zvezde v tihih so nočeh gorele,
čez vrhove sive pa veslale
z lahnimi peroti so meglice bele.

Burno je življenje plulo v veke,
radost, žalost, smeh in jok v okrilji,
vzdihli so odmevali iz duš bolečnih,
vriski src doneli v sreče sladkem izobilju ...

Sredi vsega si življenja stopal
mrtvec — med zelenjem cvetjem ...
mrtvec — ob svetá valovih burnih
mrtvec — med človeškim jokom — petjem ...

Zdavnej že je tebi solnce ugasnilo,
vse nebeške luči zdavnej zatemnele,
zdavnej že več nisi gledal Vesni v lice,
zdavnej so slepote črne teme te objele. —

Kolikrat je krila duh tvoj dvignil,
da poletel bi v ozemlje lepo,
a jih spet povesel — solza grenka
je oko zalila mrklo — spleo. —

Pred menoj ležiš zdaj tih in — miren —
s sklenjenimi, belimi rokami,
duh tvoj plava z palmo zmage —
plava k Bogu večnemu nad nami.

In ob krsti tvoji plamení gorijo,
rože dihajo ob tvoji glavi,
z oljkino te vejico ljudje kropijo
mir želijo ti — v nebesih slavo ...

Ob mrtvaškem odru tvojem ne žaluje
zapuščeni tvoj otrok nesrečni
blažen smeh obraz mi je razjasnil —
ko o sreči tvoji sanjam večni ...

Zlata zarja se razgrinja okrog tebe,
božje solnce ti je zasijalo ...
in s kraljevim plaščem zdaj Božanstvo
tebe, mučenika, je obdalo ...

V blagoslov ti razproširaš roke
v blagoslov za svojega otroka ...
„Podelite mir, tolažbo — vse kar oče presi
podelite ve, nebesa mu visoka!“